

מעשייה היתולית ונשכחת של עגנון לפורים

סיפור היתולי שפירסם ש"י עגנון תחת השם "מזל טוב" במוסף לפורים של השבועון "המצפה" בשנת 1908, ולא נכלל בכל כתביו

ש"י עגנון 22.02.2013 00:53

שניהם טעו בדבר הלכה.

סדר עולם הוא, שבני אדם פקחים נשים מכוערות מצויות להם ונשותיהם של שוטים יפות הן. מכיון שהסתכל הבעל באשתו וראה עד כמה בריה זו מגונה היא, עד כמה פרצופה מכוער ופניה ממולות, אמר בלבו: שמע מינה שאין בעולם חכם כמותי. ומכיון שהשגיחה אשתו בו וראתה כמה שוטה הוא, סברה, שאין נאה הימנה. ומתוך טעות העמידו בנות תחת בנים ומתוך טעות השיאו אחת מבנותיהם. כסבורים היו, שבחור זה, שבחור בשבילה, הוא באמת תכשיט גדול, שאין כמוהו, למדן מופלג וירא שמים וכמה מעלות טובות אחרות יש לו. אבל תיכף בדקו ומצאו, שאין לו בעולמו אלא שטותים בלבד, קורא הוא בספרים חצונים ומשקע ראשו בהם כל הימים ואפיקורסותו קודמת לראתו. ולא עוד אלא שהוא בעל תאוה מגושם ר"ל [רחמנא ליצלן], רץ אחרי... ומרבה בנבול פה. וראיה גדולה מצאו להשערתם זו, כי ראו שירי עגבים נושרים מחיקו.

בשעה שעמדו על זה נוח היה להם שנהפכה שוליתו על פניו מלראות מה שעלתה לו. יכול היה לותר על כמה טפות מדמו, אך לא על טפות דיו אלו, שנכתב בהן שיחו הנחמד. כמה יפה הוא שיר זה בעיניו! כמה נאה הוא! כמה הוא נהנה ממנו! בכל פעם שהוא קורא בו הוא משמיע לאזניו ברגש את החרוזים הללו: הוי! הוי! הוי! הדסה! / היפה, הנאה כל כך. / אהבתי אליך לא פסה / ומסובכה היא בסבך. // רבה אליך אהבתי / הדסה – לעולמי עד. / בשבילך גם רעיתי / אגרש [טעות במקור: אגיש] תיכף ומיד... עוד הוא מדבר והנה אשתו התנפלה עליו וננעצו כל צפרני אצבעותיה בו ובעור פניו יהלכון. והיתה מכה בו ובת קול יוצאת מתוך גרונה וצחת: "את מי אתה אומר לגרש? הזהר בראשונה, שלא אגרש את נשמתך מתוך גופך, בעל עבירה ממוול! מי הוא זה, אשר מלאו לבו לחץ אחרי נשים נכרות? מקודם ארוץ את גלגלתך וגלגלתה של יפתך!" ולא נחה דעתה עד שנטלה את הגליון, שדברי השיר כתובים עליו וכרכה אותו ביחד עם שער הגליונות, שהיו צבורים לפניה וקרעתם לקרעים קטנים ונהגה בהם מנהג בזיון. לשוא רצה הבעל ללמד זכות על עצמו, כי אינו רץ כלל אחרי נשים זרות ואין לו שום שייכות עם אחרת ואין בדעתו חס ושלום לגרש את אשתו. אלא כאן השיר מדבר באסתר המלכה, היא הדסה.

והתחיל מספר לה כמה יגיעות יגע בעבודה זו וכמעט שסיים חזיון יפה לתיאטר היהודי, אשר בו יסופר מעשייה יפה, כיצד אדם אחד נתאהב באסתר קודם שנשאה המלך אחשוורוש, אבל היא בצניעותה לא השגיחה בו ומרחב צרותיו הטיל עצמו לתוך הים. נזדמן לו דג גדול שבלע אותו ולסעודה הגדולה, שעשה המלך אחשוורוש ביום שנשאו את אסתר, העלו דיגים בחכה דג גדול. וכאשר ישב המלך אחשוורוש עם המלכה החדשה וסעדו את לבם, הביאו לפניהם קערה מלאה דיגים וכאשר נעצה אסתר את מזלגה באחד מהם יצאה בת קול וקפץ משם אדם אחד ואותו אדם היה זה שהטביע עצמו בים מחמת שאסתר

לא נתפתתה לו, ונעשה סקנדל ופה מתחילים אותם הדברים היפים והמענינים.
לבסוף נתקררה דעתה של אשת המחבר, וכשראתה, כי נקי הוא בעלה התחרטה על מעשיה הקודמים.
טפשות היתה בה וטעתה לחשוב, שהדסה זו, שבעלה שוגה בה היא בשר ודם.
אבל בעלה לא קבל תנחומים. צר היה לו לראות מעשי ידיו טובעים במי שופכים. אלמלי היה מפרסם את
חזיונו בתיאטר היהודי היו מוניטין שלו יוצאים בעולם ושמו היה נדע לתהלה.
זהו הדבר, שאין טעות בכך...
מזל טוב.

*שמואל יוסף טשאטשקיס – לימים ש"י עגנון – החל את דרכו כסופר בעיתוני גליציה. עשרות
סיפורים קצרים, שירים, ואפילו מבזקי חדשות מן השטח על הנעשה בעירייתו בוטשאטש, יצאו
מתחת עטו ביידיש ובעברית החל משנת 1903, בהיותו כבן 15. הפרסום הראשון בעברית (במאי
1904) הופיע בשבועון "המצפה", שיצא לאור בקראקא בעריכת שמעון מנחם לאזר. עגנון פירסם
את דבריו בשמות ספרותיים שונים: אחד מן העיר, גליציאני, ציוני, עירוני, או, כמו בסיפור המובא
כאן, מזל טוב. לפעמים חתם בראשי תיבות: ש.י. ט.ש.
רוב רובם של כתבים אלו לא נכללו במהדורות כל כתבי ש"י עגנון. הסופר כנראה ראה בהם פרי
בוסר ולא ניסה לשפר ולשחזר אותם בכתביו המאוחרים.
הסיפור המובא כאן יצא ב"המצפה" לפני 105 שנים (גיליון ה, מספר 11, 13 במארס 1908), במוסף
מיוחד לפורים ושמו "המצפה". הסיפור כולל מאפיינים אחדים מסיפורי "פורים שפיל", כגון אלמנט
ה"נהפוך הוא", אלמנט הזהות הכפולה, הטעות בזיהוי, והדגים, כאן בווריאציה על ספר יונה ועל
האגדה התלמודית הנודעת "יוסף מוקיר שבת" (מסכת שבת דף קיט ע"א). כמו כן, ובהתאם
לז'אנר הפורימי, ניכר ניחוח קליל של משהו פרובוקטיבי, נועז ומיני. האם הדסה היא המאהבת של
הבעל בסיפור? והאם באמת הדסה היא אסתר המלכה?
מעבר להצצה אל כישרון גולמי של סופר גדול בראשית דרכו, חשיבותו של סיפור זה בכך שהיה
האחרון שהתפרסם כשעגנון התגורר עדיין בבוטשאטש. שבועות ספורים לאחר פורים 1908 עזב
הגליצאי הצעיר טשאטשקיס את ארצו ואת מולדתו ואת עירו והפליג באונייה בלבב ימים בדרכו
להיות ל"עגנון" בארץ ישראל.
יוסף סאקס